

Summary:

Stories are a natural necessity of life and of human society. If anyone wants or doesn't want, the stories are being heard, written and told. In the poetical sea of Rahman Baba, the pearl of stories are seen and must be identified. Rahman Baba is a poet of Pashtun tribe who has put the pain and problems of his society in his Diwan (a complex book of poetry). The content of my work is about the poetry of Sufi poet Abdul Rahman Baba. Abdul Rahman Baba as a Muslim Gnostic and learned guide poet, the source from which this inspiration is derived is the Greatest Holy Quran, which draws a line between the facetiae and the "Ahsan-al-Qusas".

لنډيز: کیسه د ژوند او بشري ټولني يوه طبعي اړتيا ده، که څوک وغواړي که ونه غواړي کیسي اوري، کیسي ليکي او کیسي وايي. د رحمن بابا په شاعرانه سمندر کې د کیسو مرغلري لیدل کېږي او په گوته کول یې اړین کار دی. رحمن بابا د پښتون قوم هغه شاعر دی، چې د خپلې ټولني درد او ستونزې یې په خپل دیوان کې ځای کړي دي. زما د کار مواد د صوفي شاعر عبدالرحمن بابا شاعري ده. عبدالرحمن بابا د یوه لارښود شاعر او مسلمان عارف په توګه دغه الهام چې له کومې سرچینې اخیستی، هغه عظیم الشان قران دی، چې د ((احسن القصص)) په نامه د هزلیاتو تر منځ کرښه کش کوي. او یو له بله یې بېلوي.

کاریدونکي ويي: کیسه، دیوان، اسلام، رحمن بابا، یوسف (ع)

سریزه: د کیسي اوریدل، لیکل، لوستل د انسانانو یوه طبعي او فطري غوښتنه ده. بشري ټولني ته خپلې کارنامې او ناخوالي د کیسو په بڼه پاتې دي. د ادم (ع) د پیداېښت نه راپدېخوا څه چې مونږ ته راپاتې دي، ټول یې د کیسو بڼه لري. همدارنگه د اسلام قانون قرانکریم هم مور ته ډېرې پخوانې کیسي د عبرت په توګه راوړي دي. تاریخ د یو منل شوي علم په توګه پر کیسو ولاړ دی، ځکه خو ویل کېږي، چې فولکلور د یو ملت نالیکلی تاریخ دی. ادب، چې له ټولني پرته یې هیڅ تصور هم نه شي کېدای په حقیقي او افسانوي کیسو ولاړ دی، ان تر دې چې د ادبیاتو یو نوی ډول له داستانونو جوړ دی. په لیکلي پښتو ادب کې د تاریخي کیسو پیلامه د شیخ اسعد سوري او ښکارندوی غوري له قصیدو سرچینه اخلي له دوی رادېخوا نورو شاعرانو دغه چاره نوره هم ګړندۍ کړې ده. په دې برخه کې عبدالرحمن بابا هم غلی نه دی پاتې شوی او ډېرې کیسي یې په خپل دیوان کې خوندي کړي دي. په دې لیکنه کې به لوستونکي د عبدالرحمن بابا په اشعارو کې د کیسو په اړه معلومات پیدا کړي او له بله پلوه به دا هم ورته څرګنده شي، چې عبدالرحمن بابا څومره پراخ معلومات لري، چې د اشعارو په کوزه کې یې د کیسو سمندر هم ځای کړی دی.

Ketabton.com

اصلي موضوع

د رحمن بابا پېژندنه: عبدالرحمن بابا په ۱۰۴۲ هجري قمري کال د پېښور ښار په جنوبي اړخ کې پروت بهادر کلي کې سترګې نړۍ ته پرانیستی وې. پلار یې عبدالستار د مومندو پښتنې قبیلې ته منسوب وو. (۱ : ۱).
رحمن بابا د پښتو شعر او ادب هغه ځلانده او روښانه ستوری دی چې د لري او بري پښتونخوا خلک یې یو شان پېژني. د رحمن بابا د درناوي لپاره به همدا کافي وي چې د ټولو پښتنو له خوا ورته ((بابا)) ویل کېږي او هر کال لږ او بر پښتانه د ده په ویاړ مشاعرې جوړوي. (۵ : ۲۴۲).

کیسه څه ته وايي؟ کېسه یو روایت دی، یا د یوې پېښې بیانول دي که رښتیاوي او که خیال او که انساني غوښتنه وي کېسه یوه سمبال شوې هڅه او غوښتنه ده. انساني هېلې دي. کېسي د ژوند د نړۍ یوه برخه ده په دې هکله شکسپیر وايي (هغه څه چې طبیعت سمبالوي یا بدلوي یو هنر دی، خو په خپله هنر طبیعت دی). گویتیه وايي (یو هنري اثر هماغومره د طبیعت اثر دی چې غرونه دي). د گویتیه له خبرو معلومېږي لکه څومره چې غرونه د طبیعت په ښکلا کې رول لوبوي همد شان هنر هم د طبیعت د ښکلا یوه وسیله ده. په کیسه کې د ژوند د یوې برخې دیو حالت د یوې پېښې تحلیل او د لیکونکي برداشت شتون لري. د ادبي فنونو له مخې په شعر کې د کیسو یادونه د تلمیح په نوم یادېږي. (۴ : ۸۴).

د یو غربي لیکوال ایډل مند نیپر په وینا د کپسی اورولو او اوریدلو هیله او غوښتنه هغه ځانگړنه ده چې د انسان په خټه کې اخیستل شوي ده له همدې امله ده چې د بشري تاریخ په اوږدو کې د کپسو بېلابېل ډولونه رامنځته شوي او نن یې پرمختګ کړی دی. (۹ : ۳۸).

د عبدالرحمن بابا په دیوان کې دتاریخي کیسو څرکونه

د رحمن بابا په دیوان کې د کپسو ډېر څرکونه لیدل کېږي. نوموړي په خپل دیوان کې د جمال خان د غمیزې او تاریخي کپسې په اړه ذکر کړی دی. د رحمن بابا د ژوند په وروستیو کلونو کې د مومندو په قبيله کې د یوې خطرناکې دښمنۍ، د پردو په لاس راوړل شوي تربگنۍ د خونړیو پېښو او د یوې تاریخي غمیزې ښکار شوه او رحمن بابا له دې پېښې د یوه سترګور انسان په توګه متاثر شو او د احساس او ښکې یې پرې تویې کړې.

دلته مخکې له دې چې د رحمن بابا تاثرات وړاندې کړو لومړی به همدې غمیزې ته یوه لنډه کتنه وکړو. د مغولي پاچا اورنگزیب تر مړینې وروسته (۱۱۱۸ ه ق) جمال مومند چې د مومندو د یوې کمزورې ټپې مشر وو د ځینې نورو کسانو په ملتیا په شورش لاس پورې کړ او غرض یې دا و چې د دې شورش په وسیله به د ده نوم مشهور شي او د دې شهرت له امله به اربابي ورته وسپارل شي ځکه مغولو تر دې وړاندې هم خپل اکثر دښمنان او شورشیان د خپلو سیمو جاګیرداران ټاکلي وو او په دې وسیله یې ځینې شورشونه او بې امنۍ له منځه وړې وې. (۳ : ۱۳۳).

د جمال خان منصوبه هم کامیابه شوه او کله چې په ۱۱۲۲ ه ق د کابل د دارالملک (چې پېښور هم ورسره تړلی و) صوبه دار ناصر خان وټاکل شو، پېښور ته چې راغی اربابي یې جمال خان ته ورکړه. ده خپلو ناکردو ته دوام ورکړ، ناصر خان ته د ده سوابق او موجوده وضع ټول معلوم وو، د اربابي په وخت کې یې د عیسی مومند کلی وواهه، دی د مومندو د یوه زورور خپل ماشو خپلو څخه و، تر دې پېښې وروسته عیسی مومند هم له ناصر خان سره جوړه وکړه. (۳ : ۱۳۴)

بله قرینه دا هم ده چې عیسی مومند د ناصر خان تر صوبدارۍ وړاندې له پېښور نه لاهور ته فرار شوی و او دا هم ښيي چې ده به د مغولو په وړاندې څه کړي وو او ناصر خان به د غچ اخیستلو له پاره جمال خان د ده د کور لوټلو ته هڅولی وې. تر دې پېښې وروسته (۱۱۲۳ ه ق) کال د جمال خان د زوی د واده کار پېښ شو ناصر خان دوه زره روپۍ هم انعام ورکړې او د واده کار تیار شو. داسې ښکاري چې اوس جمال خان هم یو لوی قوت ګرځیدلی و د مغلو ترې وپره کېده او وهل یې په کار وو. د افضل خان په روایت عیسی مومند د مغولو لپاره څری ورپسي کړ، د ده د زوی د واده په شپه له لښکر سره روان شو، په کور یې ورغی، جمال چې غافلګیر شوی و د جګړې هیڅ تهیه یې نه درلوده، بیا هم مخې ته وروړوت د جګړې تاب یې رانه وور. زخمي کور ته ننوت، عیسی یې په کور اور پورې کړ. دی په خپله او د واده اتیا کسه نران، ښځې، ماشومان هم په هغه کور کې وروسره وسوځېدل. (۳ : ۱۳۵).

له دې پېښې نه رحمن بابا برداشت او له دې پېښې سره د رحمن بابا برخورد په بشپړ ډول انساني، عاطفي، سیاسي او مادي اړخونو څخه څېړي او د خپلې انسان دوستانه او په معنویت ولاړې عقیدې له مخې نتیجه ترې اخلي. د ده بیان او برداشت قدم په قدم په وړاندې ځي او د موضوع بېلابېلې خواوې روښانوي.

ډېر یاران وو د گل خان او جمال خان

په کار نه شو یو په وخت د زارستان

د همه وارو یارانو مخ دي تورشې

(۲ : ۱۴۳)

که به څوک وبله یاري کا په دا شان

د بوللې په دې تشبیب کې د بې وفا یارانو د اېن الوقت دوستانو او د ښې ورځې د ورځ چارو ملګرو غندنه کوي. له دې ډول پښتني او انساني ضد عمل نه کرکه ښيي او دا ډول کار له پښتو او پښتونولۍ نه لرې بولي. بل ځای کې وايي:

هیڅ تعریف یې په دا ژبه وایه نه شي

صد رحمت شه په یاری هم د گل خان

چې په اور کې یو ډبل له پاره سوځي

(۲ : ۱۴۵)

ما لیدلې نه وو هسي مخلصان

د بوللې په دې برخه کې استثنی کوي او د گل خان پخه او رښتیني یاري چې د یاری حق یې ادا کړی ستایي او آفرین پرې وايي. د پېښې عاطفي اړخ، نوع او ډول ته توجه کوي او د آل او اولاد سوځول چې غیر انساني او حتی د جنگ د شرطونو مخالف عمل دی په ژوره عاطفي ډول غندي:

چي له اله له اولاده سره وسول
 خدای دي نه کا څوک دا هسي مظلومان
 رحمن بابا د دي غمزي او ماتم د درنښت له پاره پېښه د نمرود له جنايت سره چي ابراهيم (ع) يي په اور کي
 سوځولی وو تشبېه کوي او وايي:

د نمرود چاري مي وليدي په سترگو
 چي يي اچول و اور وته نبيان
 (۲ : ۱۴۵)

دا غمزه دومره سخته او درنه ده، چي رحمن بابا د قيامت سره ورته بنودلي ده او وايي:

خلک وايي چي قيامت به په جمعه وي
 وليد ما په يکشنبه په دا دوران
 هزار حيف دی چي دا هسي رنگ چاري
 واقع کيږي د دنيا په سود او زيان
 سربند نه و گویا دښت د کربلا و
 چي سېلاب شو د سرو وینو پري روان
 (۳ : ۱۴۷)

بيا د يو سپين زري او معتقد مومن په حيث دا ټول نفس او د شيطان چاري او د تقدير ليک گني لکه چي وايي:

په عيسي او په جمال کي گناه نشته
 دا مکرونه دي د نفس او د شيطان
 عزيزان يي خپله ووژل په خپله
 دا همه واره تقدير دی د سبحان
 (۳ : ۱۴۷)

بيا د شاهانو د داسي کړو د ثبوت له پاره د يوه ځير مشاهد او تاريخپوه په حيث نموني وړاندي کوي او د خپل وخت
 له پېښو نه يي د تاريخ لبري پوريو او پېريو ته رسوي.

شاه عالم اعظم وگوره چي يي سخا کر
 په خونونو واره ملک د هندوستان
 ودارا او اورنگزيب وته حيران يم
 چي يي څه چاري واقع شولي ترميان
 (۳ : ۱۴۸)

په لنډه ويلي شو چي د جمال خان پېښه چي د پښتنو يوه لويه غمزه وه او په لسگونو انسانان په کي ووژل شو د
 رحمن بابا په ديوان کي دي پېښي ته په هر اړخيزه توگه ليدل شوي او د تاريخ پانو ته يي د شعر په ژبه سپارلي دي.
 د رحمن بابا په ديوان کي ډېرو کيسو ته اشاره شوي، په دي برخه کي به د رحمن بابا له ديوانه ځيني بيتونو راټول
 او بحث به پري وکړو چي د کيسو يادونه په کي شوي وي.

رحمن بابا په خپل يو شعر کي چي دلته يي يو بيت راخلو د حضرت سليمان (ع) پاچاهي ته اشاره کړي ده او د هغه
 مرتبه يي بيان کړي ده. ويل کيږي، چي حضرت سليمان (ع) ته الله (ج) دومره لويه مرتبه ورکړي وه چي تخت به يي په هوا
 گرځېده او هر چيرته به يي چي زړه غوښتل هلته تللی شو. د دي ترڅنگ د ټولو حيواناتو او پيريانو په خبرو هم پوهېده، چي
 دا مرتبه يي هيڅ بل پېغمبر ته نه وه ورکړي، نو دلته رحمن بابا د حضرت سليمان (ع) مرتبه ته اشاره کړي ده او هغه څوک
 يي بختور گڼلی چي الله ج ورته لوړه مرتبه ورکړي وي. لکه چي وايي:

مرتبه د سليمان چي چاله ورشي
 هيڅ پوره نيمگري نه دی په رنگين
 (۱ : ۶۹)

په يو بل ځای کي د حضرت يعقوب (ع) د زوی حضرت يوسف (ع) تاريخي کيسې ته اشاره کوي. کيسه داسي ده، چي کله د
 حضرت يوسف (ع) خير حضرت يعقوب (ع) ته راغظ چي زوی يي د مصر پاچا شوی او ژوندی دی يعقوب (ع) ډېر
 خوشحاله شو او د سترگو ديد او نظر يي بېرته پيدا شو، چي همدې کيسې ته رحمن بابا په لاندي بيت کي اشاره کړي او وايي
 چي:

چي قاصد د ورک يوسف زيری پري وکا
 د يعقوب د سترگو بيا نظر پيدا شه
 (۱ : ۹۲)

په يو بل شعر کې رحمن بابا د عشق او محبت په اړه د خپل زړه خبره کوي. د همدې شعر په اخري بيت کې بيا د منصور د عشق او دار ذکر هم کوي په لاندې بيت کې د منصور هغې کېسې ته اشاره شوې ده چې کله هغې د خدای په مينه کې خان دومره غرق او ورک کړ، چې له خولې يې د انالحق خبره ووته، نو د وخت پاچا هغه په دار کړ او د دار په سر يې هم همدا يوه خبره له خولې ووتله. لکه چې وايي:

گوره د منصور هسې په دار نه شي رحمانه
مکړه دا د عشق خبرې مستې رندانه
(۱ : ۱۰۱)

رحمن بابا په يو بل شعر کې د مجنون کېسې ته اشاره کړې ده چې وايي:
زه لکه مجنون ولاړ په طمعه د ليلا مي
اوس به لیلی راشي پر سپين مخ زلفي شانه
(۱ : ۱۰۱)

په يوه بل شعر کې رحمن بابا دقارون تاريخي کېسې ته اشاره کوي. د قارون کېسه په قران کریم کې هم ياده شوې او اشاره ورته شوې ده. لاندې بيت کې د قارون کېسه ده، چې د هغې په اړه ويل کېږي چې خدای ج ډېر زيات مال او دولت ورکړی وو، ډېر ظالم او مغروره انسان وو او د خدای ج له اوامرو څخه يې سرغړونه کوله په مال او دولت ډېر مين وو. الله (ج) موقعه ورکړه تر دې، چې ټول مال او دولت يې ورته په سر کېښود او ځمکې ته يې امر وکړ چې د ټول مال سره يې کش کړي.

معشوقه مشفقه بويه مهربانه
هم قارون چې په ځان اسم د حاتم ردي
(۱ : ۱۱۲)

رحمن بابا په خپل ديوان کې ډېرو تاريخي کېسو ته اشاره کړې ده. په يو بل بيت کې رحمن بابا د سلطان محمود غزنوي او اياز کېسه کړې ده. ويل کېږي چې سلطان محمود غزنوي په خپل دربار کې يو تکړه، هوينسيار او ځوان مشاور او وزير درلود، چې اياز نومېده تل به يې د محمود سره همکاري کوله تل به يې له اياز څخه مشوره اخيستله، نو رحمن بابا دې تاريخي کېسې ته اشاره کړې او په خپل شعر کې ياده کړې ده. لکه چې وايي:

سپين رخسار و مشکين خال دي وبله صنم دي
يا محمود او اياز ناست سره همدم دي
(۶ : ۱۸)

په ځينو بيتونو کې رحمن بابا د يوسف (ع) او زليخا تاريخي او اسلامي کېسې ته اشاره کړې ده. د يوسف (ع) او زليخا کېسه ډېره مشهوره ده. زليخا، چې د مصر د بادشاه ميرمن وه او هيڅ کله د خپل خاوند سره نه وه يوځای شوې کله، چې يوسف (ع) مصر ته رسيږي او د مصر په بازار کې وپلورل شي، د مصر د عزيز کور ته راوړل شي له هماغه وخته پرې زليخا مينه شي او تل کوښښ کوي، چې يوسف (ع) وگوري په دې برخه کې زليخا ډېرې ستونزې او مشکلات گالي ان تر دې پورې، چې د سترگو نور يې ختم شي. لکه چې وايي:

که ليدلې زليخا يوسف په خوب و
ما په ويښه دی ليدلی په خواب نه دی
زليخا غوندي به بله شيده نه وي
که د مصر مستورې شي واره ټولې
ما په هجر کې لذت د وصال بيا موند
له يوسفه ملاقي شوم په زندان کې
د هغو چې خدای حق بيني سترگې ورکړې
د يوسف تجلی وينې په ديوار کې
و عيب جن ته واره عيب څرگنديږي
بنايسته که ځان يوسف کا په سينگار کې
(۱ : ۱۱۹)
(۱ : ۱۴۴)
(۱ : ۱۴۴)
(۱ : ۱۴۴)
(۱ : ۱۴۴)

رحمن بابا په خپل دیوان کې یوې بلې تاریخي کېسې ته هم اشاره کړې ده چې هغه د نوشیروان پاچا کېسه ده. د نوشیروان پاچا کېسه په عدالت راڅرخي. ویل کېږي چې یو عادل او مهربانه پاچا وو. همدې کیسې ته په لاندې بیت کې اشاره کوي او خلک انصاف او عمل ته رابولي.

په انصاف په عدالت نوشیروان شي
هر عمل به د خپل ځان په ترازو کړي
(۱ : ۱۴۴)

همدارنگه د سکندر مقدوني کېسې ته هم د رحمن بابا په دیوان کې اشاره شوي ده. یونان په (۵ ق م پېړۍ) کې د ایران په یرغلونو او جگړو اخته وو او په (۴ ق م) کې د فلیپ مقدوني باد شاه له خوا ونیول شو. یو کال وروسته فلیپ ووژل شو او د هغه ځوان ځوی د هغه په ځای کېناست. دا ځوان یو فاردنوکی او مبارز چې د ارسطو شاگرد وو او په زره کې یې د قهرمانۍ او د ملک گېږۍ هوس هم وو په (۳۳۴ ق م) کې د دېرش زره پیاده او څلور زره سوږو عسکرو سره چې د څلوېښتو ورځو خوراک یې هم درلوده د ایران په خامنشي دولت یې یرغل وکړ. په دریو جنگونو کې چې په وړه آسیا، د اسکندریه د خلیج په غاړه او په کردستان او اوسنۍ ترکیه کې وشو ایران یې فوځونو ته یې ماتې ورکړه او ورپسې ورغی. سکندر نیولي لوی ملکونه د اباسیند نه تر بحر اراتیک او د مصر نه تر قفقازه پورې د یونان د قدرت طلبه سردارانو په لاس ورغلل او د نړۍ ډېره برخه یې لاندې کړه. (۸ : ۵۴).

رحمن بابا د سکندر د کیسې په راوړلو څخه موخه د خپل ځپلي ملت فکر او عمل ته رابلل دي، چې د غفلت له خوبه بیدار شي او ترقي وکړي.

د سکندر په څیر جهان به در څرگند شي
که سرکوز په ایینه د خپل زانو کړي
(۱ : ۱۲۹)

همدارنگه رحمن بابا په خپل یو شعر کې د فرعون یادونه کړې ده (فرعون د ملک ریان نمسی او د پلار نوم یې مصعب وو او دا روایت هم شوی دی چې د ده د پلار نامه مصعب ولید بن ریان وو. د ده عمر څلور سوه کاله وو په دې دومره عمر کې د ده سر هم نه و په درد شوی. او نه ورباندې کوم دینمن کامیاب شوی وو. په اخر کې یې د خدایي دعوی هم وکړه، نو په دې وجه ورته فرعون ویل کېږي، د دې دعوی نه مخکې ښه تندرست او صحت مند وو خو چې کله یې د خدایي دعوه وکړه، نو وجود یې د قسماقسم بیماریو مرکز شو. تر دې پورې چې د ده په وجود کې دوه اویا ناروغۍ راپیدا شوي او د مرضونو ښکار شو.) (۷ : ۳۱۴)

تا چې خپل مخ د فرعون په دود تور کړ
په دې ځوی به برابر نه شي له نېکپوه
(۱ : ۱۶۵)

رحمن بابا په یو بل بیت کې د حاتم طایي یادونه هم کړې ده. د حاتم کېسه داسې ده چې هغه په ترکیه کې یو ډېر سخي او مهربانه انسان وو او په عربو کې د ډېر شهرت خاوند هم وو. څه یې چې لرل په خلکو به یې تقسیم ول. د نوموړي د سخاوت کېسې او چرچې په ټولو ملکونو کې خورې وې. هر طرف به د حاتم خبرې کېدلې په اوس وخت کې هم کله چې څوک سخاوت کوي، نو په مقابل کې ورته د حاتم خطاب کېږي، نو همدې کېسې ته یې په لاندې بیت کې داسې اشاره کړې ده

د حاتم په څېر دي ستایي
خطابه درکا سخا
(۱ : ۳)

رحمن بابا په خپل دیوان کې د افلاطون او مجنون کیسې یادونه هم کړې ده. افلاطون د یونان یو تکړه او پوه انسان وو. د نوموړي له نظریاتو اوس هم په مختلفو علومو کې گټه اخیستل کېږي او مجنون هم په عشق کې دومره ډوب وو چې تر ننه یې خلک یادوي همدې دواړو کیسو ته رحمن بابا په لاندې بیت کې یې کتلی شو.

هر چې عاشقي کا که په قطع افلاطون وي
زه خو یې مجنون گنم که نن وي که سبا
(۲ : ۵۷)

پایله

کیسه د بشري ټولني اړتیا ده. کیسه هغه څه دي، چې انسان ورسره مخ کېږي، کیسه اوري او کیسي وايي. که فولکلوريکه وي او که تاریخي دا د بشر د ژوند یوه نه بیلېدونکې برخه ده او که څوک وغواړي بیا هم نه شي کولی دا برخه د خپل ژوند څخه لرې کړي. دا، چې د رحمن بابا په دیوان کې ډېرو کیسو ته اشاره شوي ده، نو اړینه وه چې کار پرې وشي او هغه ټولو کیسو ته اشاره وشي چې په دې دیوان کې لیدل کېږي. رحمن بابا د پښتون قوم هغه شاعر دی، چې تل یې د خپلې ټولني درد په شعر کې رانغاړلی دی او د خپلې ټولني ناخوالي یې د کیسو په شکل په شعر کې ځای کړي دي. رحمن بابا په خپل دیوان او اشعارو کې ډېرو اسلامي کیسو ته اشاره کړې ده، چې دا ټول د ژوند یوه برخه ده او باید هر لوستی او نا لوستی ترې خبر شي. رحمن بابا د کیسو الهام د قران پاک څخه اخیستی او زیاتره هغو کیسو ته یې اشاره کړې ده چې په قران پاک کې هم ورته اشاره شوي ده، چې بڼه بېلگه یې د یعقوب (ع) کیسه، د یوسف (ع) کیسه، د قارون او فرعون کیسه او داسې نورې اسلامي کیسو ته هم په کې زیاتره اشاره شوي ده، چې په دې مقاله کې ټولو کیسو ته پاملرنه شوي او سپړل شوي دي.

ماخذونه

- ۱ - بارکزی، محمد ظاهر. (۲۰۰۷م). د عبدالرحمن بابا کلیات، پېښور: میهن خپرندویه ټولنه.
- ۲ - خلیل، حنیف. (۱۳۸۴ ل). درحمان بابا کلیات، پېښور: دانش خپرندویه ټولنه.
- ۳ - رفیع، حبیب الله. (۱۳۸۸ ل). رحمانی خم، پېښور: دانش خپرندویه ټولنه.
- ۴ - رفیق، محمدرفیق. (۱۳۹۵ ل). دادیپوهني بنسټونه، جلال کوټ: ختیځ خپرندویه ټولنه.
- ۵ - زیور، زیورالدین. (۱۳۸۹ ل). د پښتو ادبیاتو تاریخ منځنۍ دوره، پېښور: میهن خپرندویه ټولنه.
- ۶ - شاه ولي. (۱۳۸۹). خوشحال پېژندنه، جلال اباد: سلام خپرندویه ټولنه.
- ۷ - فاضل، نیاز محمد. قصص الانبیاء پښتو ترجمه، پشاور: رحمن گل پبلیشرز محله جنگي قصه خوانۍ.
- ۸ - مومند، سیال. (۱۹۸۹م). په افغانستان کې مهمې تاریخي بېښې، پشاور: یونیورسټي اینجنسي.
- ۹ - هاشمي، سید محی الدین. (۱۳۹۴ ل). د نثري ادب ډولونه، کابل: د علومو اکاډمي د اطلاعاتو او عامه اړیکو ریاست. افغانستان

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**